

*Т. В. Бугай,
кандидат економічних наук, доцент кафедри податкової і митної справи
Національного університету державної податкової служби України*

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

*T. V. Buhay,
Ph.D., Associate Professor of tax and customs National STS University of Ukraine*

METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSING EFFICIENCY BUDGET PROCESS IN UKRAINE

Стаття присвячена аналізу існуючих методичних підходів до оцінки ефективності бюджетного процесу. На основі систематизації літературних джерел запропоновано авторське визначення поняття «ефективність бюджетного процесу». Обґрунтовано, що ототожнення даного поняття з поняттям «ефективність використання бюджетних коштів» є недоречним. Розроблено методичні засади оцінювання ефективності бюджетного процесу. Визначено об'єкт, завдання та принципи такої оцінки. Встановлено, що оцінювання ефективності бюджетного процесу повинно складатися з аналізу часткових показників: 1) якості планування бюджету; 2) якості виконання бюджету; 3) якості бюджетного контролю; 4) ефективності інституційного забезпечення; 5) показників, що характеризують бюджетну звітність та 6) ступінь прозорості бюджетного процесу. Запропоновано здійснювати таке оцінювання на основі використання методу бальної оцінки.

This article analyzes the existing methodological approaches to assess the effectiveness of the budget process. Based on the analysis of literature author proposed definition of "the budget process." Proved that the identification of the concept of the term "efficiency of budget funds" is inappropriate. Methodical bases of evaluation of the effectiveness of the budget process. Defined object, objectives and principles for evaluating the effectiveness of the budget process. Established that the evaluation of the effectiveness of the budget process should consist of the analysis of partial indicators: 1) the quality of budget planning; 2) quality of budget execution; 3) quality of budgetary control; 4) the effectiveness of institutional support; 5) indicators characterizing the budgetary accounts and 6) the transparency of the budget process. An exercise such assessment on the basis of the method of scoring.

Ключові слова: *бюджетний процес, ефективність, бюджетне планування, виконання бюджету, контроль, прозорість бюджетного процесу*

Key words: *budgeting, efficiency, budgeting, budget execution, control, transparency of the budget process.*

Постановка проблеми. Встановлений законодавством порядок складання, розгляду, затвердження та виконання державного бюджету вимагає застосування певного інструментарію для вимірювання поточного стану бюджетного процесу і подальшого порівняння його зі стратегічними орієнтирами бюджетної політики. В цьому контексті доцільною є думка М. Гараджа [1], який зазначає: "... ми керуємо тим, що ми можемо оцінити. Якщо ви не в змозі оцінити свою діяльність, то ви не зможете контролювати і управляти процесом, а також удосконалювати його". Тому, вважаємо, що для подальшого удосконалення бюджетних процедур в Україні важливо здійснювати щорічну оцінку ефективності бюджетного процесу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі напрацювання щодо формування методичних підходів оцінки ефективності бюджетного процесу належать таким вітчизняним науковцям, як О. Василик, В. Гейць, І. Запатріна, Л. Лисяк, І. Лютий, В. Федосов, І. Чугунов, С. Юрій (в частині дослідження ефективності бюджетних видатків), Н. Апатовата, Р. Меджитов (в частині дослідження ефективності місцевих бюджетів). Таким чином, в Україні практично відсутні комплексні дослідження, присвячені питанню оцінювання ефективності бюджетного процесу із систематизованою розробкою теоретико-прикладних засад і аналізом відповідних якісних та кількісних показників.

Метою статті є аналіз існуючих методичних підходів та визначення якісних та кількісних показників, які відображають ефективність організації бюджетного процесу.

Формулювання цілей статті. Ціль статті полягає у визначенні показників, які будуть включені при оцінці ефективності бюджетного процесу. З метою вирішення цієї проблеми нами були поставлені наступні завдання:

– розглянути методичні підходи до оцінки ефективності бюджетного процесу та проаналізувати їх недоліки;

– запропонувати власну методику оцінювання ефективності бюджетного процесу в Україні.

Викладення основного матеріалу. В бюджетному законодавстві України до недавнього часу не містилося чіткого визначення термінів, що відносяться до ефективності у бюджетній сфері, крім основоположного принципу «ефективності та результативності», закріпленого ст. 7 Бюджетного кодексу (БК). Суть даного принципу полягає у тому, що при складанні та виконанні бюджету усі учасники бюджетного процесу мають прагнути досягнення цілей, запланованих на основі національної системи цінностей і завдань інноваційного розвитку економіки, шляхом забезпечення якісного надання послуг, гарантованих державою, Автономною Республікою Крим, місцевим самоврядуванням, при залученні мінімального обсягу бюджетних коштів та досягнення максимального результату при використанні визначеного бюджетом обсягу коштів. Але критеріїв такої ефективності у вітчизняному інституційно-правовому полі так і не сформовано.

Вивчаючи питання оцінювання ефективності бюджетного процесу, відзначимо, що у вітчизняній науковій літературі дане питання розглядається через призму оцінки ефективності використання бюджетних коштів. Безперечно, в умовах обмеженості державних фінансових ресурсів проблема досягнення ефективності бюджетних видатків набуває особливої актуальності, оскільки вони є основою формування фінансового стану держави й забезпечення її стабільності, але ототожнення «ефективності бюджетного процесу» і «ефективності використання бюджетних коштів» є недоречним, адже оцінювання ефективності бюджетного процесу повинно включати не лише процедуру виконання бюджету, а й такі процедури, як бюджетне планування, формування бюджету та контроль.

Враховуючи положення ст. 7 БК України, результати наявних наукових напрацювань [2; 3; 4] та власних досліджень, вважаємо за доцільне сформулювати авторське бачення поняття «ефективність бюджетного процесу». Вважаємо, що під ефективністю бюджетного процесу слід розуміти ступінь досягнення встановлених при складанні, розгляді, затвердженні і виконанні основного фінансового плану держави цілей (забезпечення збалансованості доходів і видатків; створення умов макроекономічної стабілізації; гармонізація бюджетної та економічної політики; досягнення реальних обсягів доходів та видатків; перерозподіл ресурсів між бюджетами бюджетної системи і т.д.), що характеризує якість та результативність здійснення бюджетного процесу по створенню державою засад щодо підвищення ролі бюджету як інструменту формування і оптимального розподілу фінансових ресурсів між різними ланками бюджетної системи.

В контексті нашого дослідження, заслуговують на особливу увагу наукові напрацювання Н. Апатової та Р. Меджитова [5], присвячені питанням оцінки ефективності бюджетного процесу. Розроблена даними науковцями система показників та коефіцієнтів призначена для оцінювання бюджетного процесу на місцевому рівні, але, ми вважаємо, що окремі підходи запропонованої вченими методології можуть бути використані і при оцінюванні ефективності бюджетного процесу на загальнодержавному рівні. Здійснюючи оцінку бюджетного процесу, Н. Апатова та Р. Меджитов використовували наступні показники (табл. 1): рівень точності поточних планових обґрунтувань здійснених видатків; ступінь точності планово-розрахункових обґрунтувань виконання доходної частини місцевих бюджетів; показник фінансової продуктивності бюджету; коефіцієнти збалансованості бюджету, економічної та соціальної ефективності бюджету.

Таблиця 1.
Показники та коефіцієнти для оцінювання бюджетного процесу

Показник	Формула розрахунку
Рівень точності поточних планових обґрунтувань здійснених видатків за деякий період часу	$Р_{пв} = 100 - [abs (Вф - Вп) : Вп] \times 100$ <p>де $Р_{пв}$ – показник рівня точності поточних планових обґрунтувань здійснених видатків; $Вф$ – фактичні видатки бюджету за деякий період часу (грн); $Вп$ – планові видатки бюджету за деякий період часу (грн); abs – модуль – абсолютна (позитивна) величина різниці.</p>
Ступінь точності планово-розрахункових	$С_{пд} = 100 - [abs (Двп - Двф) : Двп] \times 100$ <p>де $С_{пд}$ – ступінь точності планово-розрахункових обґрунтувань виконання</p>

обґрунтувань виконання доходної частини бюджету	<p>доходної частини бюджету (%);</p> <p>Двп – власні планові доходи бюджету (грн);</p> <p>Двф – власні фактичні доходи бюджету (грн);</p> <p>abs – модуль – абсолютна (позитивна) величина різниці.</p>
Показник фінансової продуктивності бюджету	<p>$\Phi_{пб} i = \text{Двф} i : (\text{Вф} i - 1 \times \text{Інф} i, i - 1)$</p> <p>де $\Phi_{пб} i$ – показник фінансової продуктивності бюджету;</p> <p>Двфi – обсяг власних доходів за рік i (грн);</p> <p>Вфi – 1 – обсяг видатків бюджету попереднього року i – 1 (грн);</p> <p>Інфi, i – 1 – індекс інфляції за період i-1, i.</p>
Коефіцієнт економічної ефективності бюджету	<p>$E_e i = \text{ВВП} i : (\text{Вф} i - 1 \times \text{Інф} i, i - 1)$</p> <p>де $E_e i$ – економічна ефективність виконаного бюджету;</p> <p>ВВПi – валовий внутрішній продукт року i;</p> <p>Вфi – 1 – обсяг видатків бюджету попереднього року i – 1 (грн);</p> <p>Інфi, i – 1 – індекс інфляції за період i-1, i.</p>
Соціальна ефективність бюджету	<p>$S_e i = \text{Ді} : (\text{Воф} i - 1 \times \text{Інф} i, i - 1)$</p> <p>де $S_e i$ – соціальна ефективність бюджету;</p> <p>Ді – грошові доходи населення на одну особу i-му році (грн);</p> <p>Вофi – 1 – обсяг видатків бюджету попереднього року i – 1 на 1 особу (грн);</p> <p>Інфi, i – 1 – індекс інфляції за період i-1, i.</p>
Збалансованість бюджету	<p>$Z_b i = \text{Двф} i : \text{Вф} i$</p> <p>де $Z_b i$ – збалансованість бюджету;</p> <p>Двфi – обсяг доходів за рік i (грн);</p> <p>Вфi – обсяг видатків бюджету за рік i (грн).</p>

**Джерело. Складено на основі 5.*

Вважаємо, що даний підхід до оцінювання ефективності бюджетного процесу є неповним, оскільки, в ньому не враховано такі важливі характеристики бюджетного процесу як якість бюджетного контролю та надійність бюджетної звітності.

Більш комплексною є методика, розроблена в рамках програми оцінки державних видатків та фінансової підзвітності, в якій беруть участь міжнародні інституції – Спільна програма системи оцінювання ефективності управління державними фінансами [6]. Дана програма являє собою систему моніторингу та дозволяє оцінювати ефективність управління державними фінансами країни за різні періоди часу. Вона складається з 28 індикаторів ефективності, які вимірюють основні елементи системи управління державними фінансами та 3-х додаткових індикаторів, що впливають на систему управління державними фінансами країни.

В рамках даної методики визначено наступні критично важливі параметри ефективності відкритої та упорядкованої системи управління державними фінансами, що включають в себе оцінку: реалістичності бюджету; повноти та транспарентності; відповідності бюджету політичним цілям; передбачуваності та контролю за виконанням бюджету; бухгалтерського обліку, ведення документації, звітування та аудиту. Таким чином, запропонована методика є більш конкретизованою, проте наведені показники носять загальний характер, відображаючи, насамперед, загальний рівень оцінювання всієї системи оцінки управління державними фінансами, а не бюджетного процесу зокрема. Також вона не враховує такі фактори, що впливають на ефективність бюджетного процесу, як інституційно-правове забезпечення та організаційно-технічні можливості органів державного управління.

На нашу думку, процедура здійснення оцінювання ефективності бюджетного процесу повинна передбачати кілька етапів (рис. 1).

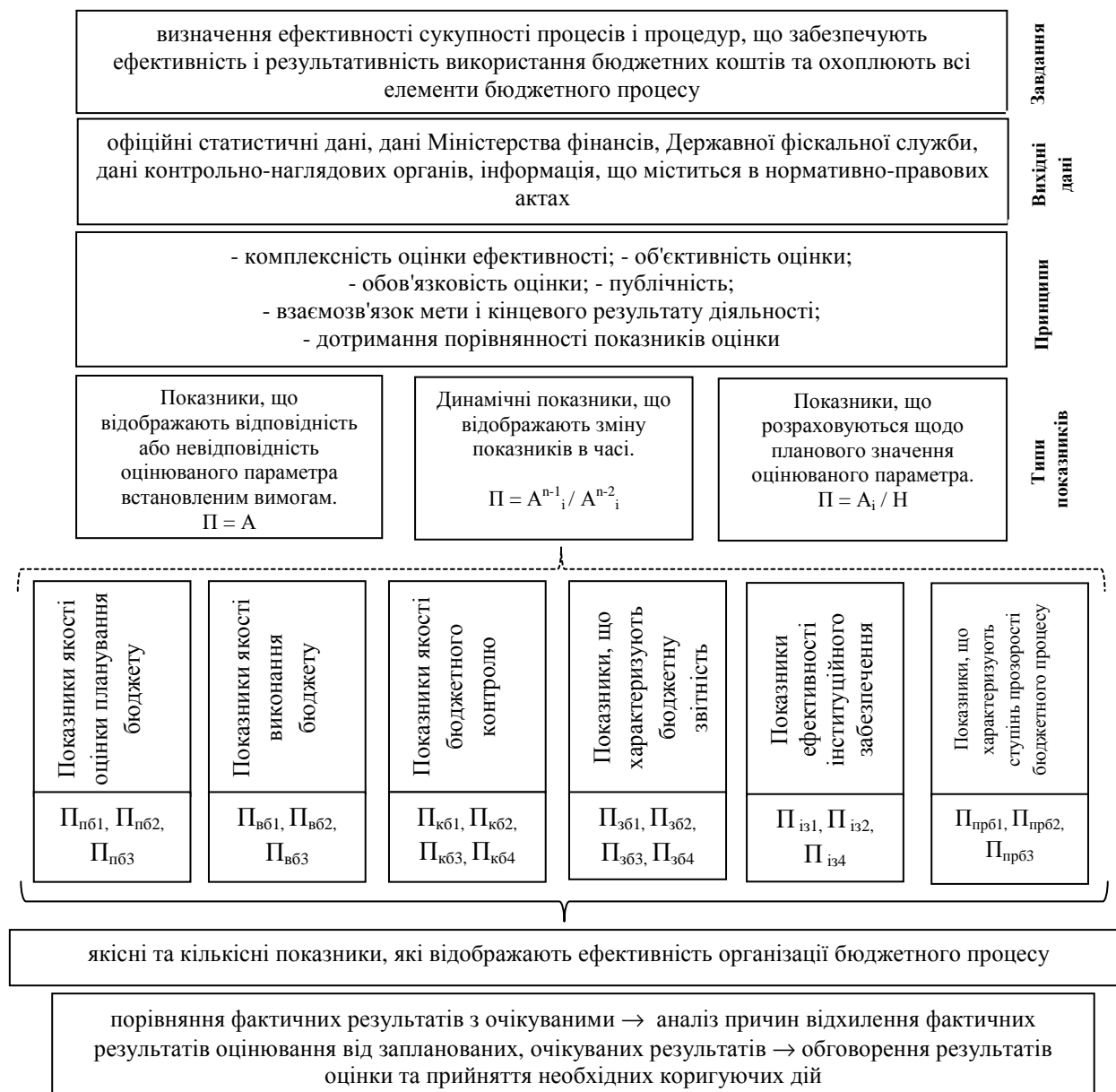

Рис. 1. Методика оцінювання ефективності бюджетного процесу

Перший етап полягає у визначенні об'єкта, завдань та принципів оцінки ефективності бюджетного процесу. Для того, щоб вірно оцінити об'єкти оцінювання, необхідно визначити певні критерії (стандарт) оцінки для кожного з них. Це завдання розв'язується на другому етапі процесу оцінювання. Визначення критеріїв проявляється у підборі оптимальної кількості показників (індикаторів), які будуть служити еталонами для кожного з вище перелічених об'єктів оцінювання. На третьому етапі відбувається вибір методу оцінювання. Четвертий етап полягає у вимірюванні фактично досягнутого рівня виконання за всіма заздалегідь встановленими критеріями (стандартами) та порівнянні фактичних результатів з очікуваними. Особливо істотним є аналіз причин відхилення фактичних результатів оцінювання від запланованих, очікуваних результатів. П'ятий етап процесу передбачає обов'язкове обговорення результатів оцінки та прийняття необхідних дій та управлінських рішень.

Проведення оцінки на основі великої кількості показників вимагає побудови зведеної загальної оцінки. Для цієї мети використовуємо метод бальної оцінки, що передбачає встановлення для кожного показника цільового значення, відповідного найвищому рівню ефективності бюджетного процесу. Для проведення оцінки поточного значення показника ефективності безліч можливих значень показника розбито на інтервали, по кожному з яких встановлені свої бали в діапазоні від повної відповідності показника цільовим значенням (наприклад, 3) до його значної або повної невідповідності (наприклад, 1). (табл. 2).

Підсумкова оцінка ефективності бюджетного процесу визначається за формулою:

$$P = \sum_{i=1}^n M_i$$

де: Р – підсумкова оцінка ефективності організації та здійснення бюджетного процесу;
 M_i – бальна оцінка значення i-го показника;
 n – кількість показників.

Таблиця 2

Шкала бальних оцінок значення показника ефективності бюджетного процесу

Показник	Значення показника (приклад)	Оцінка значення показника	Шкала ефективності бюджетного процесу
Виконання бюджету за доходами у відсотках від спочатку затвердженого значення.	100 % і більше	3	ефективний
	від 95 до 99 %	2	недостатньо ефективний
	менше 95%	1	неефективний
Наявність результатів оцінки якості бюджетного процесу	Так	3	
	Ні	1	-

Починати оцінку ефективності бюджетного процесу доцільно з оцінки якості планування бюджету ($\Pi_{пб}$) шляхом аналізу наступних показників: показника, що відображає ступінь впровадження сучасних методів бюджетного планування (планування державного бюджету на черговий фінансовий рік і плановий період) ($\Pi_{пб1}$); показника, що відображає співвідношення планових і фактичних показників доходів державного бюджету (відхилення фактичних доходів від запланованих) ($\Pi_{пб2}$); показника, що відображає співвідношення планових і фактичних показників видатків державного бюджету (відхилення фактичних видатків від запланованих) ($\Pi_{пб3}$) (табл. 3).

Таблиця 3.

Показники якості оцінки планування бюджету ($\Pi_{пб}$)

№	Показник	Розрахунок показника (Π)	Од. вимір.	Бал	Умова ефективності
1.1	$\Pi_{пб1}$	-	бал		Не менше 3-х років
		$\Pi_{пб1} \geq 5$ років		3	
		$\Pi_{пб1} = 3$ роки		2	
		$\Pi_{пб1} = 1$ рік		1	
1.2	$\Pi_{пб2}$	$\Pi_{пб2} = D_{ф}/D_{п} * 100$, де: $D_{ф}$ – касове виконання державного бюджету за доходами у звітному бюджетному році $D_{п}$ – планові обсяги формування доходів державного бюджету, затверджені у ЗУ „Про Державний бюджет” у звітному бюджетному році	%		Не більше 5 %
		$\Pi_{пб2} \geq 100\%$		3	
		$95\% < \Pi_{пб2} < 100\%$		2	
		$\Pi_{пб2} \leq 95\%$		1	
1.3	$\Pi_{пб3}$	$\Pi_{пб3} = B_{ф}/B_{п} * 100$, де: $B_{ф}$ – касове виконання державного бюджету за видатками у звітному бюджетному році $B_{п}$ – планові обсяги видатків державного бюджету, затверджені у ЗУ „Про Державний бюджет” у звітному бюджетному році	%		Не більше 5 %
		$\Pi_{пб3} \geq 100\%$		3	
		$95\% < \Pi_{пб3} < 100\%$		2	
		$\Pi_{пб3} \leq 95\%$		1	

Для аналізу ефективності виконання бюджету ($\Pi_{вб}$) використовуємо наступні показники: показник, що відображає темп приросту доходів державного бюджету ($\Pi_{вб1}$); показник, що відображає рівень збалансованості державного бюджету ($\Pi_{вб2}$); показник, що відображає наявність результатів оцінки якості бюджетного менеджменту головних розпорядників (розпорядників) бюджетних коштів ($\Pi_{вб3}$) (табл. 4).

Таблиця 4.

Показники ефективності виконання бюджету ($\Pi_{вб}$)

№	Показник	Розрахунок показника (Π)	Од. вимір.	Бал	Умова ефективності
2.1	$\Pi_{вб1}$	$\Pi_{вб1} = ДБ/ДБ^{-1} * 100$, де: $ДБ$ – обсяг доходів державного бюджету у звітному бюджетному році;	%		Не менше 100 %

		ДБ ⁻¹ – обсяг доходів державного бюджету у році, що передує звітному бюджетному року			
		$P_{\text{вб1}} > 100\%$		3	
		$100\% \geq P_{\text{вб1}} \geq 95\%$		2	
		$P_{\text{вб1}} < 95\%$		1	
2.2	$P_{\text{вб2}}$	$P_{\text{вб2}} = \text{Д/ВВП} * 100$, де: ВВП – валовий внутрішній продукт; Д – дефіцит бюджету	%		Не більше 3 %
		$P_{\text{вб2}} > 5\%$		3	
		$5\% \geq P_{\text{вб2}} \geq 3\%$		2	
		$P_{\text{вб2}} < 3\%$		1	
2.3	$P_{\text{вб3}}$	-	бал		Наяв-ність результатів оцінки
		наявність результатів оцінки якості бюджетного менеджменту головних розпорядників (розпорядників) бюджетних коштів		3	результатів в оцінки
		відсутність результатів оцінки якості бюджетного менеджменту головних розпорядників (розпорядників) бюджетних коштів		1	

Аналіз якості бюджетного контролю ($P_{\text{кб}}$) здійснюється шляхом бальної оцінки: показника, що характеризує сферу застосування та характер виконання бюджетного аудиту (в тому числі дотримання міжнародних стандартів аудиту) ($P_{\text{кб1}}$); показника, що характеризує наявність фінансових порушень, виявлених в ході проведення контрольних заходів уповноваженими органами у сфері фінансового контролю ($P_{\text{кб2}}$); показника нецільового, неправомірного, неефективного використання бюджетних коштів ($P_{\text{кб3}}$); показника, що відображає вжиття заходів по рекомендаціях за результатами аудиту ($P_{\text{кб4}}$) (табл. 5).

Таблиця 5
Показники якості бюджетного контролю ($P_{\text{кб}}$).

№	Показ-ник	Розрахунок показника (П)	Од. вимір.	Бал	Умова ефективності
3.1	$P_{\text{кб1}}$	-	бал		Охоплення сферою застосування зовнішнього аудиту діяльності всіх установ та організацій, яка стосується використання коштів
		щорічному аудиту підлягає діяльність всіх установ та організацій, яка стосується використання коштів Державного бюджету України. Виконується повний спектр фінансових аудитів, а також піддаються аудиту деякі показники ефективності. Аудит відбувається із дотриманням основних Міжнародних стандартів аудиту: INTOSAI; ISPPIA; ISA . Аудиторські звіти відображають значущі та системні проблеми.		3	аудиту всіх установ та організацій, яка стосується використання коштів
		щорічному аудиту підлягає діяльність установ та організацій, яка стосується використання коштів Державного бюджету України, на які припадає принаймні 50% усіх видатків. Аудит відбувається із дотриманням окремих положень Міжнародних стандартів аудиту: INTOSAI; ISPPIA; ISA. Аудиторські звіти відображають деякі важливі питання.		2	Державного бюджету України та дотриманням основних Міжнародних стандартів аудиту
		аудиту підлягають бюджетні установи та організації, на які припадає менш ніж 50% загальних витрат, або ж аудитами охоплено більше установ, проте в звітах не висвітлюються значущі питання.		1	
3.2	$P_{\text{кб2}}$	-	бал		Відсутність порушень
		відсутність фінансових порушень		3	
		наявність фактів не результативного (неефективного) використання бюджетних коштів, інших порушень		2	
		наявність неефективного, нецільового, неправомірного використання бюджетних коштів		1	

3.3	П _{кб3}	П _{кб3} = 100*В _{нц} / В, де В _{нц} – сума неефективного, нецільового використання і розкрадань бюджетних коштів і матеріальних цінностей у звітному бюджетному році В – касове виконання бюджету за видатками у звітному бюджетному році	%		Цільовим показником є значення показника, рівне нулю
		П _{кб3} ≤ 5 0		3	
		5 < П _{кб3} < 10		2	
		П _{кб3} ≥ 10		1	
3.4	П _{кб4}	-	бал		Цільовим показником є вжиття заходів по рекомендаціях за результатами аудиту
		існують докази ефективного та вчасного вжиття заходів за результатами аудиту		3	
		формальний відгук готується своєчасно, однак існує мало доказів систематичного вжиття заходів у подальшому.		2	
		існує недостатньо доказів реагування або вжиття заходів у подальшому.		1	

Важливою складовою при аналізі ефективності бюджетного процесу є аналіз надійності та якості бюджетної звітності (П_{зб}), яка здійснюється шляхом бальної оцінки: показника, що відображає своєчасність подання річних звітів про виконання державного бюджету (П_{зб1}); показника, що відображає своєчасність подання квартальних звітів про виконання державного бюджету (П_{зб2}); показника, що характеризує відображення у річній бюджетній звітності відомостей про заходи щодо підвищення ефективності витрачання бюджетних коштів (П_{зб3}); показника, що характеризує відображення у річній бюджетній звітності відомостей про результати діяльності (П_{зб4}) (табл. 6).

Таблиця 6.
Показники, що характеризують якість бюджетної звітності (П_{зб})

№	Показ-ник	Розрахунок показника (П)	Од. вимір.	Бал	Умова ефективності
4.1	П _{зб1}	-	бал		Цільовим показником є своєчасність подання звітів
		звіти готуються на щорічній основі чи частіше та надаються протягом 12 тижнів після закінчення бюджетного року (на щоквартальній основі чи частіше та надаються протягом 5 тижнів після закінчення кварталу)		3	
		звіти готуються на щорічній основі чи частіше та надаються протягом 16 тижнів після закінчення бюджетного року(на щоквартальній основі та надаються протягом 7 тижнів після закінчення кварталу.)		2	
		звіти не готуються зовсім або нерідко готуються із запізненням більш, ніж 16 тижнів (не готуються зовсім або нерідко готуються із запізненням більш, ніж 7 тижнів).		1	
4.2	П _{зб2}	-	бал		Цільовим показником є повнота інформації поданої в бюджетній звітності
		бюджетна звітність готується на щорічній основі та включає повну інформацію про бюджетні показники		3	
		бюджетна звітність готується на щорічній основі, наявна в звітах інформація про може не завжди бути повною, проте прогалини не є суттєвими.		2	
		у бюджетних звітах відсутня суттєва інформація, або наявна інформація є неякісною		1	
4.3	П _{зб3}	-	бал		Цільовим показником є наявність в річній
		наявність у річній бюджетній звітності за звітний бюджетний рік відомостей про заходи щодо підвищення ефективності витрачання бюджетних		3	

		коштів			бюджетній звітності відповідної інформації
		відсутність у річній бюджетній звітності за звітний бюджетний рік відомостей про заходи щодо підвищення ефективності витрачання бюджетних коштів		1	
4.4	П ₃₆₄	-	бал		Цільовим показником є наявність в річній бюджетній звітності відповідної інформації
		наявність у річній бюджетній звітності за звітний бюджетний рік відомостей про результати діяльності		3	
		відсутність у річній бюджетній звітності за звітний бюджетний рік відомостей про результати діяльності		1	

Також аналіз ефективності бюджетного процесу передбачає бальну оцінку інституційного забезпечення бюджетного процесу (П_{із}), що характеризує показник дотримання бюджетними інституціями фіксованого графіка бюджетного процесу (П_{із1}); показник своєчасності затвердження бюджету законодавчим органом (П_{із2}) та показник, що відображає стабільність інституційно-правового забезпечення бюджетного процесу (П_{із3}) (табл. 7).

Таблиця 7.

Показники, що характеризують ефективності інституційного забезпечення бюджетного процесу (П_{із})

№	Показник	Розрахунок показника (П)	Од. вимір.	Бал	Умова ефективності
5.					
5.1	П _{із1}		бал		Цільовим показником є дотримання інституціями фіксованого графіка бюджетного процесу
		Існує чіткий бюджетний графік, він загалом дотримується і дає можливість інституціям залученим до бюджетного процесу ретельно та вчасно завершити розробку бюджету		3	
		Існує чіткий бюджетний графік, але з його дотриманням трапляються затримки. Графік дає можливість більшості інституціям залученим до бюджетного процесу вчасно завершити розробку бюджету		2	
		Бюджетний графік не дотримується, часу, виділеного для підготовки бюджету, явно недостатньо для розробки реалістичних документів.		1	
5.2	П _{із2}	-	бал		Цільовим показником є затвердження ЗУ „Про державний бюджет на поточний рік” до початку року
		Законодавчий орган схвалив бюджет в законодавчо встановлений термін.		3	
		Законодавчий орган затвердив бюджет з затримкою, але до початку бюджетного року.		2	
		Законодавчий орган затвердив бюджет з затримкою, після початку бюджетного року.		1	
5.3	П _{із3}	П _{із3} =З ₆ , де З ₆ – кількість внесених змін в ЗУ „Про державний бюджет” у звітному бюджетному році	шт.		Цільовим показником є відсутність внесення змін
		П _{п64} = 0		3	
		П _{п64} ≤ 12		2	
		П _{п64} > 12		1	

На ефективність реалізації бюджетного прозорості впливає ступінь прозорості бюджетного процесу (П_{пр6}), який характеризується наступними показниками: розміщення на офіційному сайті рішення про бюджет, звіту про виконання державного бюджету, звіту про результати діяльності фінансового органу за звітний бюджетний рік (П_{пр61}), щомісячна публікація (розміщення на офіційному сайті) звітів про виконання державного бюджету (П_{пр62}), проведення публічних слухань щодо проекту бюджету на черговий бюджетний рік і проекту звіту про виконання державного бюджету за звітний бюджетний рік (П_{пр63}) (табл. 8).

Таблиця 8.
Показники, що характеризують ступінь прозорості бюджетного процесу (П_{пр6})

№	Показник	Розрахунок показника (П)	Од. вимір.	Бал	Умова ефективності
6.1	П _{пр61}	-	бал		Цільовим показником є розміщення на офіційному сайті відповідної інформації
		рішення про бюджет, звіт про виконання державного бюджету, звіт про результати діяльності фінансового органу за звітний бюджетний рік розміщено на офіційному сайті		3	
		рішення про бюджет, звіт про виконання державного бюджету, звіт про результати діяльності фінансового органу за звітний бюджетний рік не розміщено на офіційному сайті		1	
6.2	П _{пр62}	-	бал		Цільовим показником є регулярне розміщення на офіційному сайті відповідної інформації
		регулярна публікація звітів про виконання державного бюджету		3	
		не систематична публікація звітів про виконання державного бюджету		2	
		відсутність публікації звітів про виконання державного бюджету		1	
6.3	П _{пр63}	-	бал		Цільовим показником є регулярне проведення публічних слухань
		регулярне проведення публічних слухань щодо проекту бюджету на черговий бюджетний рік і проекту звіту про виконання державного бюджету за звітний бюджетний рік		3	
		не систематичне проведення публічних слухань щодо проекту бюджету на черговий бюджетний рік і проекту звіту про виконання державного бюджету за звітний бюджетний рік		2	
		відсутність публічних слухань щодо проекту бюджету на черговий бюджетний рік і проекту звіту про виконання державного бюджету за звітний бюджетний рік		1	

Висновки. Вважаємо, що на основі запропонованого методичного підходу Міністерство фінансів у взаємодії з іншими інституціями щорічно повинно проводити оцінку ефективності організації та реалізації бюджетного процесу в Україні. Таку оцінку слід проводити у строки, які дозволять інституціям залученим до бюджетного процесу до початку наступного бюджетного року, на підставі отриманих даних в звітному бюджетному році, встигнути вжити превентивних заходів. Таким чином, здійснення заходів щодо оцінювання показників якості планування бюджету, ефективності виконання бюджету, якості бюджетного контролю, показників, що характеризують якість бюджетної звітності, ефективність інституційного забезпечення та ступінь прозорості бюджетного процесу дозволить забезпечити учасників бюджетного процесу інформацією необхідною для моніторингу результатів реалізації бюджетного процесу та оцінки його ефективності за різні періоди часу. Така інформація повинна сприяти проведенню бюджетної реформи, підвищенню ефективності діяльності учасників бюджетного процесу, а також розширювати можливості для подальшого удосконалення бюджетних процедур. Окрім цього, проведення оцінки ефективності бюджетного процесу на основі розробленої методики дозволить оперативно приймати необхідні рішення щодо покращення умов реалізації бюджетного процесу та попереджувати можливі відхилення таких показників у майбутньому.

Література

1. Гараджа М. Ю. Мониторинг результативности бюджетных расходов: основные этапы внедрения на местном уровне / М. Ю. Гараджа. – М.: Фонд Институт экономики города, 2002.
2. Котарбинский Т. Трактат о хорошей работе / Т. Котарбинский – М.: Экономика, 1975. – 271 с.
3. Проблема эффективности в современной науке / [Под ред. А. Д. Урсула]. – Кишинев, 1985. – 256 с.
4. Куценко А. В. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємств споживчої кооперації України: [монографія] / А. В. Куценко. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. – 205 с.
5. Апатова Н. В. Оцінка ефективності місцевих бюджетів / Н. В. Апатова, Р. Ш. Меджитова // Экономика Крыма. – 2010. – № 4 (33). – С. 104–107.
6. Управління державними фінансами: система оцінювання ефективності (COE) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pefa.org/sites/pefa.org/files/attachments/PMF%20Ukrainian-Final.pdf>

References

1. Haradzha M. (2002), *Monitorynh rezul'tatyvnosti biudzhetnykh raskhodov: osnovne etapy vnedreniya na mestnom urovne* [Monitoring performance byudzhetnyh expenditure: Introduction to basic etapy the local level], Foundation Institute of Economy of the city, Moscow, Russia.
2. Kotarbynsky T. (1975), *Traktat o khoroshej rabote* [Treatise on the work of good], Economics, Moscow, Russia.
3. Ursula A.D. (1985), *Problema effektivnosti v sovremennoj nauke* [The problem of the effectiveness in Modern Science], Kishinev, Moldova.
4. Kutsenko, A.V. (2008), *Orhanizatsijno-ekonomichnyj mekhanizm upravlinnia efektyvnistiu diial'nosti pidpriemstv spozhyvchoi kooperatsii Ukrainy* [Organizational-economic mechanism of performance management enterprises of consumer cooperation of Ukraine], RIO Start, Poltava, Ukraine.
5. Apatova N.V. and Medzhitova R.Sh. (2010), “Grade Municipal budgets”, *Ekonomyka Kryma*, vol. 4 (33), pp. 104-107.
6. “Management of public finances, evaluation system efficiency (SOE)”, [Online], available at: <http://www.pefa.org/sites/pefa.org/files/attachments/PMF%20Ukrainian-Final.pdf>

Стаття надійшла до редакції 08.09.2015р.